

In deze rubriek belicht Jeroen Dera recente gedichten die zich goed lenen voor klassengesprekken in het literatuuronderwijs.

Gedicht in de klas: Sophia Blyden (ft. Taylor Swift)

Liefdesgedicht

als ik een liefdesgedicht zou schrijven
zou ik beginnen bij de pruimen
hoe het natte vruchtvlees langs mijn
benen het doucheputje in liep
hoe jij door het kapotte raampje
– in a non-pervy way, I swear –
naar mijn buik stond te gluren
(het beschimmelde douchegordijn zou ik
onbenoemd laten)

jouw neus zou ik bezingen
hoe je me laat gieren, gillen, brullen
in elke kamer van het huis (*we loved it 'cause of the light*)*
ik zou het opdragen aan de kleur oranje
aan het moeras, aan jou, aan kleine Saga
een pauze laten vallen
om elk woord een rood kusje te geven

als ik een liefdesgedicht zou schrijven
zou het een beetje gaan als dit gedicht
aan het eind zou ik welterusten zuchten en fluisteren:
morgen schrijf ik je op

* Taylor Swift, 'You're Losing Me'

Uit: Sophia Blyden, *Dobberen*. Querido, 2024.

Wat doet Taylor Swift in dit gedicht uit *Dobberen*, de debuutbundel van de Nederlandse dichtster Sophia Blyden? Elke swiftie weet dat de beroemde zangeres, wier laatste album nota bene *The Tortured Poets Department* heet, geen ongebruikelijke combinatie met poëzieanalyse vormt. Het internet staat vol gedetailleerde exegeses van Swifts lyrics, en er zijn fans te over die regels uit haar repertoire op hun lichaam hebben laten ver-eeuwigen, als waren het poëzietatoeages (die overigens heel interessant zijn om te bespreken in de klas – zie Van der Starre, 2023). Wie Blydens 'Liefdesgedicht' klassikaal wil bespreken, zou niet aan dat tekstuele Swift-universum voorbij mogen gaan, en er is een gereede kans dat menig leerling daar meer over te zeggen heeft dan de docent.

Zo verrassend als het voor leerlingen zal zijn om Swift tegen te komen in Nederlandstalige poëzie, zo conventioneel is op het eerste gezicht de titel van dit gedicht. De meeste scholieren in vwo 5 associëren het genre immers uitgerkend met gevoelens en liefde (Dera, 2023). Maar is dit wel een doorsnee liefdesgedicht? Het is interessant om leerlingen eerst te vragen wat zij daarbij verwachten (bijvoorbeeld in de vorm van een lijstje met vorm- en inhoudskenmerken), om vervolgens te beschouwen of Blydens tekst aan de opgestelde criteria voldoet.

Daarbij komen ongetwijfeld een

aantal interessante kwesties aan bod, want Blyden is een gewiekst dichter. In de openingsregel ontstaat meteen een spanningsveld. De titel suggereert dat dit een liefdesgedicht is, maar in de eerste regel ontvouwt Blyden een hypothetisch scenario: wat als ze een liefdesgedicht zou schrijven? Het roept subtiel de vraag op of hier daadwerkelijk sprake is van dit genre. En dan die pruimen: wie begint daar nu een romantische lofzang mee? In de interpretatie kun je moeilijk om de connotatie van die vruchten heen, tenzij je aanneemt dat het lyrisch ik daadwerkelijk met druipende stukken fruit onder de douche staat. De pruim wordt vaak beschouwd als symbool voor vruchtbaarheid en overvloed, maar verwijst ook naar het vrouwelijk geslachtsorgaan. Daarmee wordt het beeld van 'het natte vruchtvlees' dat 'langs mijn / benen het doucheputje in liep' bijzonder interessant, want hoe moeten we dat interpreteren? Is er sprake van seksuele opwinding? Van menstruatie? Van een miskraam? Die laatste interpretatie zal leerlingen mogelijk wat vergezocht in de oren klinken, maar er zijn elementen in het gedicht die je kunt benoemen om zo'n lezing te beargumenteren. Ten eerste: het feit dat de jij-figuur op een niet-perverse manier naar de buik van het lyrisch ik staat te gluren. Ten tweede: 'kleine Saga' uit de tweede strofe, die in het openingsgedicht van *Dobberen* wordt geïntroduceerd als een nog-niet bestaand kind: 'Saga leeft alleen aan het wateroppervlak dobberend'.

Het ligt voor de hand dat de jij-figuur de vader van Saga zou moeten zijn (gesteld dat de 'jij' een man is, net als de geliefde in het gedicht 'Relatie in rood (1)', dat in de bundel naast 'Liefdesgedicht' staat). Afgaand op de tweede strofe is hij slechts een van de vier uitverkorenen aan wie het lyrisch ik haar gedicht zou opgedragen. 'De kleur oranje' en 'het moeras' verwijzen daarbij opnieuw naar het openingsgedicht van *Dobberen*, waarin Saga een 'moeraswezentje' wordt genoemd en het lyrisch ik 'een tool met oranje tandjes' voor haar koopt. Dit 'Liefdesgedicht' stelt kortom vooral Saga centraal en niet louter de geliefde, die nota bene om zijn neus wordt bezongen – niet direct het lichaamsdeel dat mensen normaal gezien associëren met schoonheid.

Een cruciale vraag om met de leerlingen te bespreken, lijkt me dan ook: is hier sprake van een gelukkige relatie? Het lyrisch ik wil dan wel rode kusjes geven op ieder woord, maar hoe lieflijk dat ook klinkt: rood is evengoed de kleur van bloed – denk aan het natte vruchtvlees langs de benen! Ook de ruimtebeschrijvingen in het gedicht problematiseren een onbezorgde romantische lezing: een kapot raampje, een beschimmeld douchegordijn. En wat te denken van die kamers waarin 'je me laat gieren, gillen, brullen'? We kunnen dat positief duiden (gieren van het lachen, gillen of brullen van genot), maar evengoed negatief: overal in huis gieren van angst, gillen van woede, brullen van verdriet.

Welke interpretatie de leerlingen sterker vinden, kunnen ze misschien het best

bepalen met een beroep op Taylor Swift. Uit 'You're Losing Me' citeert Blyden de frase 'we loved it 'cause of the light', die al een zekere ironie met zich meebrengt vanwege dat 'kapotte raampje' in de eerste strofe. Wanneer we Swifts songtekst erbij pakken (hetgeen voor sommige swifties vast niet nodig is), zien we dat Blyden concreet naar deze passage verwijst: 'Remember lookin' at this room, we loved it 'cause of the light / Now, I just sit in the dark and wonder if it's time'. In dit liedje, de titel zegt het al, staat een relatie op het punt verbroken te worden: 'You're losin' me, / I can't find a pulse / My heart won't start anymore'. Wat betekent dat voor Blydens slotregel, 'morgen schrijf ik je op'? Houdt ze zichzelf voor dat dat liefdesgedicht er heus wel komt, tegen beter weten in, als ze vermoeid welterusten zucht?

Swifts songtekst is een uitstekende manier om leerlingen te laten zien hoe intertekstueel lezen werkt: de interpretatie van een gedicht kan worden gestuurd door deze in dialoog met een andere tekst te lezen. En dat kan ver gaan, want Swift zingt ook: 'And all I did was bleed as I tried to be the bravest soldier'. Blijkbaar spoelt dit gedicht niet snel weg: voor je het weet keer je terug naar het vruchtvlees in het doucheputje.

LITERATUUR

Dera, J. (2023). Poëzie: Ook 'op posters en dingetjes'? Beeldvorming onder Nederlandse vwo-scholieren. *Cultuur+Educatie*, 21(62), 8–29.
Starre, K. van der. (2023). Poëzietatoeages in de klas. In J. Dera & J. Graus (Red.), *Nieuwe perspectieven voor poëzieonderwijs* (p. 30–34). Vereniging van Leraren in Levende Talen.